

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 17ης Νοεμβρίου 1993 *

Στην υπόθεση C-245/91,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Arrondissementsrechtbank Arnhem (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά

Ohra Schadeverzekeringen NV,

η έκδοση προδικαστικής απόφασης ως προς την ερμηνεία των άρθρων 3, στοιχείο στ', 5, δεύτερο εδάφιο, και 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους Ο. Due, Πρόεδρο, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, M. Díez de Velasco και D. A. O. Edward, προέδρους τμήματος, Κ. Ν. Κακούρη, R. Joliet, F. A. Schockweiler, G. C. Rodríguez Iglesias, F. Grévisse, M. Zuleeg, P. J. G. Karpteyn και J. L. Murray, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Tesaurο

γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Ohra Schadeverzekeringen NV, εκπροσωπούμενη από τους Martijn Van Empel, δικηγόρο Άμστερνταμ, και E. Ph. R. Sutorius, δικηγόρο Arnhem,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. R. Bot, γενικό γραμματέα του Υπουργείου Εξωτερικών,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Berend Jan Drijber και Ben Smulders, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας,

λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις που έδωσαν στις γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου:

— η Ohra Schadeverzekeringen NV, εκπροσωπούμενη από τον δικηγόρο Martijn Van Empel,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Robert Hoebaer, διευθυντή διοικήσεως στο Υπουργείο Εξωτερικών, Εξωτερικού Εμπορίου και Συνεργασίας για την Ανάπτυξη,

— η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Jørgen Molde, νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Ernst Röder, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών, και Claus Dieter Quassowski, Regierungsdirektor του ίδιου υπουργείου,

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Βασίλειο Κοντόλαιο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και τη Μαρία Βοσδέκη, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Alberto Navarro Gonzáles και Miguel Bravo-Ferrer Delgado και την Gloria Calvo Díaz, abogados del Estado της Υπηρεσίας Κοινοτικών Διαφορών,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Edwige Belliard, υποδιευθύντρια οικονομικού δικαίου στο Υπουργείο Εξωτερικών, και Catherine de Salins, σύμβουλο στο ίδιο υπουργείο,

— η Ιρλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Michael A. Buckley, Chief state solicitor, επικουρούμενο από τον John Cooke, S. C., και την Jennifer Payne, B. L.,

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον καθηγητή Luigi Ferrari Bravo, προϊστάμενο της Υπηρεσίας Διπλωματικών Διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον Pier Giorgio Ferri, avvocato dello Stato,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Bos, νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Luis Inez Fernandes, διευθυντή της Νομικής Υπηρεσίας της Γενικής Διευθύνσεως Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον João Alvaro Sousa Fialho Lopes, υποδιευθυντή της Γενικής Διευθύνσεως Ανταγωνισμού και Τιμών του Υπουργείου Εμπορίου,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη Lucinda Hudson, του Treasury Solicitor's Department, και τους Stephen Richards και Nicholas Paines, barristers,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Berend Jan Drijber και Ben Smulders,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της OIRA, της Γερμανικής, της Ελληνικής, της Ισπανικής, της Γαλλικής, της Ιρλανδικής και της Ιταλικής Κυβερνήσεως, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον J.W. de Zwaan, βοηθό νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 27ης Απριλίου 1993,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Ιουλίου 1993,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διάταξη της 5ης Σεπτεμβρίου 1991, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Σεπτεμβρίου 1991, το Arrondissementsrechtbank Arnhem (Κάτω Χώρες) υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 3, στοιχείο στ', 5, δεύτερο εδάφιο, και 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, προκειμένου να κριθεί κατά πόσον είναι σύμφωνη με τις διατάξεις αυτές κρατική ρύθμιση έχουσα ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρηματιών.
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο ποινικής διώξεως ασκηθείσας από τον Officier van justitie in het arrondissement Arnhem κατά της Ohra Schadeverzekeringen NV (στο εξής: Ohra) λόγω παραβάσεως της ολλανδικής νομοθεσίας, η οποία απαγορεύει στις ασφαλιστικές εταιρίες να χορηγούν εκπτώσεις σε όσους ασφαλιζονται σε αυτές.
- 3 Από τη δικογραφία που διαβίβασε το εθνικό δικαστήριο προκύπτει ότι η Ohra είναι ασφαλιστική εταιρία η οποία αναπτύσσει τις δραστηριότητές της στους τομείς της ασφάλισης αστικής ευθύνης, της ασφάλισης ασθενείας, της συνταξιοδοτικής ασφάλισης και της ασφάλισης ζωής. Η Ohra είναι αυτό που συνηθίζεται να αποκαλείται «direct writer», δηλαδή προσφέρει τις υπηρεσίες της απ' ευθείας στο κοινό χωρίς τη μεσολάβηση μεσιτών. Για να προσελκύσει τους πελάτες της, η Ohra ανήγγειλε, μέσω διαφημίσεως, ότι θα χορηγούσε ορισμένα οφέλη σε αυτούς που θα συνήπταν μία ή περισσότερες ασφαλιστικές συμβάσεις με αυτή ή στους τρίτους υπέρ των οποίων θα συνήπτοντο οι εν λόγω συμβάσεις. Συγκεκριμένα, ανέλαβε τη δέσμευση να μην επιβαρύνει τους ανωτέρω με τα έξοδα συνάψεως των συμβάσεων αυτών. Υποσχέθηκε, επίσης, να παράσχει δωρεάν πιστωτική κάρτα στα πρόσωπα που θα συνήπταν ασφαλιστικές συμβάσεις με αυτή ή στους τρίτους υπέρ των οποίων θα συνήπτοντο οι εν λόγω συμβάσεις ή να τους χορηγήσει έκπτωση επί της τιμής της κάρτας αυτής. Δεν αμφισβητείται ότι όντως χορηγήθηκαν τα οφέλη αυτά επί πληθώρας περιπτώσεων.
- 4 Η χορήγηση από τις ασφαλιστικές εταιρίες που δρουν στις Κάτω Χώρες εκπτώσεων ή άλλων αποτιμητών σε χρήμα οφελών απαγορεύεται από το

άρθρο 16, παράγραφος 1, του *Wet assurantiebemiddelingsbedrijf* (νόμου περί πρακτορείων ασφαλειών) της 7ης Φεβρουαρίου 1991 (*Staatsblad* 1991, 78), το οποίο ορίζει ότι:

«Στο πλαίσιο ασφαλιστικής συμβάσεως, απαγορεύεται να συμφωνηθεί, να παρασχεθεί ή να καταστεί αντικείμενο υποσχέσεως, αμέσως ή εμμέσως, προμήθεια, χορήγηση της ληφθείσας ή ληφθησομένης προμηθείας ή οποιοδήποτε αποτιμητό σε χρήμα όφελος σε πρόσωπα εκτός αυτού που μεσολαβεί στη συγκεκριμένη ασφάλιση».

- 5 Εξάλλου, ο *Wet op de economische delicten* (νόμος περί οικονομικών αδικημάτων) τιμωρεί με ποινή φυλακίσεως μέχρι έξι μηνών και χρηματική ποινή 10 000 HFL οποιονδήποτε παραβαίνει το προαναφερθέν άρθρο 16· άλλες ποινές, όπως η ολική ή μερική αναστολή των εργασιών της επιχειρήσεως, μπορούν επίσης να επιβληθούν εις βάρος του παραβάτη.
- 6 Ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου η *Ohra* ισχυρίστηκε ότι οι διατάξεις αυτές αντίκεινται στο άρθρα 3, στοιχείο στ', 5 και 85 της Συνθήκης.
- 7 Εκτιμώντας ότι η έκβαση της δίκης εξαρτάται από την ερμηνεία αυτών των διατάξεων της Συνθήκης, το *Arrondissementsrechtbank* υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, στοιχείο στ', και 5 ή με άλλες διατάξεις της ίδιας Συνθήκης, να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως η οποία, κατά το γράμμα της, απαγορεύει:

“στο πλαίσιο ασφαλιστικής συμβάσεως, να συμφωνηθεί, να παρασχεθεί ή να καταστεί αντικείμενο υποσχέσεως, αμέσως ή εμμέσως, προμήθεια, χορήγηση της ληφθείσας ή ληφθησομένης προμηθείας ή οποιοδήποτε άλλο αποτιμητό σε χρήμα όφελος σε πρόσωπα εκτός αυτού που μεσολαβεί στη συγκεκριμένη ασφάλιση”.

αν αυτή η εθνική διάταξη ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι απαγορεύει τον ανταγωνισμό που ασκείται μέσω χρηματοοικονομικών οφελών τα οποία, ενδεχομένως, παρέχονται στον συνάψαντα ασφαλιστική σύμβαση με ασφαλιστή ή στους τρίτους υπέρ των οποίων συνήφθη η σύμβαση αυτή;

2) Πρέπει να δοθεί διαφορετική απάντηση στο πρώτο ερώτημα, αν η προαναφερόμενη απαγόρευση αφορά:

α) αποκλειστικώς τους πράκτορες πρακτορείων ασφαλειών (συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι η εν λόγω εθνική διάταξη εντάσσεται στην εθνική ρύθμιση περί πρακτορείων ασφαλειών).

β) και τους ασφαλιστές που συνεργάζονται ή είθισται να συνεργάζονται με πράκτορες πρακτορείων ασφαλειών.

γ) επί πλέον τους ασφαλιστές που δεν συνεργάζονται με πράκτορες πρακτορείων ασφαλειών (ασφαλιστές που αποκαλούνται “direct writers”);»

8 Στην έκθεση ακροατηρίου εκτίθενται διεξοδικώς τα πραγματικά περιστατικά που αποτέλεσαν την αφορμή της κύριας δίκης, η εξέλιξη της διαδικασίας και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται κατωτέρω παρά μόνον καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

9 Με τα δύο ερωτήματά του, το Arrondissementsrechtbank Arnhem ζητεί στην ουσία να μάθει αν τα άρθρα 3, στοιχείο στ', 5, δεύτερο εδάφιο, και 85 της Συνθήκης εμποδίζουν μια κρατική ρύθμιση να απαγορεύει στις ασφαλιστικές εταιρίες, είτε δρουν είτε δεν δρουν με τη μεσολάβηση μεσιτών, καθώς και στους μεσίτες αυτούς, να χορηγούν χρηματοοικονομικά οφέλη στους συνάπτοντες ασφαλιστικές συμβάσεις με τις εν λόγω εταιρίες ή στους τρίτους υπέρ των οποίων συνάπτονται οι συμβάσεις αυτές.

- 10 Εκ προοιμίου, πρέπει να υπομνηστεί ότι, αυτό καθαυτό, το άρθρο 85 της Συνθήκης αφορά αποκλειστικώς τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων και όχι τα νομοθετικά ή κανονιστικά μέτρα των κρατών μελών. Επίσης από πάγια νομολογία προκύπτει ότι το άρθρο 85, σε συνδυασμό με το άρθρο 5 της Συνθήκης, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μη λαμβάνουν ή διατηρούν σε ισχύ μέτρα, ακόμη και νομοθετικής ή κανονιστικής φύσεως, ικανά να εξαλείψουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των εφαρμοστέων επί των επιχειρήσεων κανόνων ανταγωνισμού. Τούτο συμβαίνει, σύμφωνα με την ίδια νομολογία, όταν κράτος μέλος είτε επιβάλλει ή ευνοεί τη σύναψη συμπράξεων που αντίκεινται στο άρθρο 85 ή ενισχύει τα αποτελέσματα τέτοιων συμπράξεων είτε αφαιρεί από τη δική του ρύθμιση τον κρατικό της χαρακτήρα, μεταθέτοντας σε ιδιώτες επιχειρηματίες την ευθύνη της λήψεως αποφάσεων παρεμβάσεως σε οικονομικά θέματα (βλ. την απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1988, 267/86, Van Eycke, Συλλογή 1988, σ. 4769, σκέψη 16).
- 11 Συναφώς, επιβάλλεται, ευθύς εξαρχής, η διαπίστωση ότι η ολλανδική ρύθμιση περί πρακτορείων ασφαλειών δεν επιβάλλει ούτε ευνοεί τη σύναψη αθέμιτης συμπράξεως από τους μεσίτες ασφαλειών, καθόσον η απαγόρευση που εξαγγέλλει αρκεί από μόνη της.
- 12 Στη συνέχεια, πρέπει να επισημανθεί ότι η ρύθμιση δεν είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση συμφωνίας αντίθετης προς τους κανόνες ανταγωνισμού. Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι ουδεμία συμφωνία προηγήθηκε της ρυθμίσεως στους τομείς που η εν λόγω ρύθμιση καλύπτει.
- 13 Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι η ίδια η ρύθμιση επιβάλλει την απαγόρευση χορηγήσεως χρηματοοικονομικών οφελών στους συνάπτοντες ασφαλιστικές συμβάσεις με ασφαλιστικές εταιρίες ή στους τρίτους υπέρ των οποίων συνάπτονται οι συμβάσεις αυτές και δεν μεταθέτει σε ιδιώτες επιχειρηματίες την ευθύνη της λήψεως αποφάσεων παρεμβάσεως σε οικονομικά θέματα.

- 14 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν εμπίπτει στις κατηγορίες των κρατικών ρυθμίσεων που, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, πλήττουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των άρθρων 3, στοιχείο στ', 5, δεύτερο εδάφιο, και 85 της Συνθήκης.
- 15 Συνεπώς, στα ερωτήματα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 3, στοιχείο στ', 5, δεύτερο εδάφιο, και 85 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν εμποδίζουν, στην περίπτωση που δεν υφίσταται οποιοσδήποτε σύνδεσμος με την κατ' άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης συμπεριφορά των επιχειρήσεων, μια κρατική ρύθμιση να απαγορεύει στις ασφαλιστικές εταιρίες, είτε δρουν είτε δεν δρουν με τη μεσολάβηση μεσιτών, καθώς και στους μεσίτες αυτούς να χορηγούν χρηματοοικονομικά οφέλη στους συνάπτοντες ασφαλιστικές συμβάσεις με τις εν λόγω εταιρίες ή στους τρίτους υπέρ των οποίων συνάπτονται οι συμβάσεις αυτές.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 16 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Βελγική, η Δανική, η Γερμανική, η Ελληνική, η Ισπανική, η Γαλλική, η Ιρλανδική, η Ιταλική, η Ολλανδική και η Πορτογαλική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς την Οhρα τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 5ης Σεπτεμβρίου το Arrondissementsrechtbank Arnhem, αποφαινεται:

Τα άρθρα 3, στοιχείο στ', 5, δεύτερο εδάφιο, και 85 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν εμποδίζουν, στην περίπτωση που δεν υφίσταται οποιοσδήποτε σύνδεσμος με

την κατ' άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης συμπεριφορά των επιχειρήσεων, μια κρατική ρύθμιση να απαγορεύει στις ασφαλιστικές εταιρίες, είτε δρουν είτε δεν δρουν με τη μεσολάβηση μεσιτών, καθώς και στους μεσίτες αυτούς να χορηγούν χρηματοοικονομικά οφέλη στους συνάπτοντες ασφαλιστικές συμβάσεις με τις εν λόγω εταιρίες ή στους τρίτους υπέρ των οποίων συνάπτονται οι συμβάσεις αυτές.

Due	Mancini	Moitinho de Almeida	Díez de Velasco	
Edward	Κακούρης	Joliet	Schockweiler	Rodríguez Iglesias
Grévisse	Zuleeg	Kapteyn	Murray	

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 17 Νοεμβρίου 1993.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

J.-G. Giraud

O. Due